

LN

RIJ NEDERLAND

SPECIAL

Het kind als project

De ambities van moderne ouders

raal b.d. Van der
: 'Er bestaat
Srebrenica-
oot'

Jeffrey Eugenides:
'Ik ben opgegroeid in
de hoogtijdagen van
de uniseks'

Den Haag: keert na de
val van Balkenende de
rust van het kerkhof
terug?

Nu tóch opgevoerd:
'Het vuil, de stad en
de dood'

Underdog Balkenende

ROEL ROZENBURG

Het is allerminst zeker dat de premier de prijs moet betalen voor zijn falen

premier de fortuynisten in toom zou houden. Het gevolg waren exceptionele verkiezingen met politieke verhoudingen in het parlement die wel tot problemen moesten leiden. Onbegrijpelijk was zijn optreden tijdens de formatie. Over het wel zeer hoge VVD-gehalte van het zogenaamde strategisch akkoord is al veel gezegd.

De aanstaande premier maakte zijn grootste fout daarna: de volstrekt lichtzinnige manier waarop het kabinet is samengesteld. Ook in het verleden werden bewindslieden nogal slordig benoemd. De premier praat ongeveer twintig minuten met de kandidaten en het antwoord is altijd dat de benoeming 'akkoord' is. Juist met de LPF was er alle reden om nu eens lang de tijd te nemen voor de gesprekken. Een kind kon weten dat Balkenende een avontuur aanging met een politiek onervaren ploeg. Toch kun je Bolkestein ook alsnog gelijk geven, omdat het allerminst zeker is dat Balkenende de prijs moet betalen voor zijn falen. Het valt op dat de smadelijke val van het kabinet de populariteit van het CDA en de premier nog niet heeft aangetast. Je hoort zeggen dat de harde kritiek onheus is. Hij deed toch zijn best? Hij durfde toch maar 'zijn verantwoordelijkheid' te nemen? De kritiek van de oppositie wordt gezien als een 'politiek spelletje'.

Maar er is meer aan de hand dan het gevoel van veel kiezers dat Balkenende de underdog is. In Nederland zijn premiers per definitie populair. De eerste minister profiteert natuurlijk van zijn dagelijkse aanwezigheid in de media. Maar belangrijker is dat ons kiesstelsel het vrijwel onmogelijk maakt dat een partij de meerderheid haalt. Daardoor bestaat er behoefte aan iemand die 'boven' de partijen staat, die de verdeeldheid in goede banen leidt. Er zijn verschillende oorzaken voor de spectaculaire uitslag van de laatste verkiezingen. Maar niet te onderschatten is dat er geen zittende premier kandidaat was. In die zin waren de verkiezingen ook weer niet zo heel bijzonder. Want ook in het verleden raakte de kiezer bij die gelegenheid op drift. In het tijdperk na Drees begon een lange periode van instabiliteit met nieuwe partijen die opkwamen en weer verdwenen (onder andere de Boerenpartij en DS'70). In 1994 leidde het vertrek van Lubbers al tot een gelijksoortige electorale revolutie als eerder dit jaar. En telkens werd er zwaarmoedig gesproken over explosies van onbehagen, ontzuiling, ontworteling en verzet tegen de politieke elite. En telkens keerde de rust terug als er een premier was die een 'herverkiezingscampagne voerde'. Voor succes hoeft je dan niet eens echte prestaties geleverd te hebben. Dries van Agt leidde van 1977 tot 1981 een tamelijk rampzalig kabinet. Twee ministers moesten aftreden. Zijn CDA was tot op het bot verdeeld. De werkloosheid en het financieringstekort stegen tot historische hoogte. In 1981 werd Van Agt de winnaar van de verkiezingen.

Project Kind

De ambities van moderne ouders

HANS VAN DEN BOGAARD

Opvoeden, hoe doe je dat? Het zijn vooral de mensen met veel middelen en mogelijkheden die zich daar het hoofd over breken. Want ze willen het beste voor hun kind, én voor zichzelf. Ze willen geen verwende krenge kweken, maar evenmin dagelijks de politieagent uithangen die in ge- en verboden grossiert. Ze houden van een gevuld leven: uitdagend werk, gepassioneerde liefde, welbestede vrije tijd – niets mag vrijblijvend zijn of maar half gedaan worden.

Wat ze van zichzelf eisen, eisen ze ook van hun kinderen. Die mogen niet lui achteroverhangen en de dingen maar voorbij laten komen. Niets ervan! Bedenk eens hoeveel talent er misschien ongesproken blijft, hoeveel mogelijkheden onbenut. En hoeveel spijt je daar later van kunt krijgen. Want dat weten de ouders uit ervaring: hoe hoger je opleiding,

hoe beter je sociale contacten, hoe sportiever, muzikaler en kunstzinniger je bent, des te gelukkiger zul je later in het leven staan. En des te beter zul je dat leven aankunnen. Een leven waarin van iedereen het uiterste wordt gevraagd. Daarom oefenen hun kinderen thuis alvast op de Cito-toets, en frequenteren ze allerlei sport- en muziekclubjes. Omdat ook vader en moeder druk bezet zijn, moeten kinderen en ouders elkaars agenda's raadplegen om te zien hoe de week en, niet onbelangrijk, het weekend eruitzien. Wie is wanneer waar? Daarbij speelt ook het relationele leven van de ouders een belangrijke rol. Dit is de tijd van tweede en derde gezinnen, halfbroertjes en -zussen, stiefvaders en -moeders. Met allemaal hun eigen wensenpakket: nee, met kerst ben jij bij óns, hoor. Dus dat wordt rennen, van de een naar de ander.

Het schuldgevoel daarover kopen ouders af met luxe-uitjes en een verzameling elektronica op de kinderkamer: een televisie, een computer, en voor buiten een mobiele telefoon.

Deze moderne kinderen komen niets te kort – behalve rust, aandacht en de mogelijkheid zich af en toe eens stierlijk te vervelen. Veel kinderen weten niet beter, en volgen met plezier en schijnbaar moeiteloos de schema's die hun ouders voor hen opstellen. Maar er zijn er ook die doodsbenuwd zijn om te falen, of die – zo denkt een kinderpsychiater – zich verzetten en adhd ontwikkelen. En een enkel kind houdt gewoon voet bij stuk, wat de ouders ook willen. Zoals Aagje de Rooy, die op bijna elk nieuw voorstel van haar ouders zegt: 'Nee, dat hoeft ik niet. Ik wil vrij zijn.'

Malou van Hintum

Verwend en overvraagd

De tegenstrijdigheden van het moderne opvoeden

Welke ouder wil niet het beste voor zijn kinderen? Iedereen toch? Daarom gun je ze hun hockey, karate en viool, maar je wilt ook wel dat ze erin uitblinken. Testen, toetsen en bijlessen moeten ervoor zorgen dat kinderen ook intellectueel alles uit de kast halen. En zo jagen ouders elkaar en hun kinderen op in hun voorbereiding op de ratrace van het leven. Zinnig, of niet? 'Hoe meer clubjes, hoe groter de kans dat een kind na een paar maanden zegt: ik heb geen zin meer, ik ben te moe. Overdaad schaadt.'

door Mar Oomen, foto's Yvonne Brandwijk

En hoe ga je dan naar school? 'Eerst met de fiets, dan met de trein, dan met de bus en dan weer met de fiets,' zegt Sanne (12), alsof het de gewoonte is van de wereld is. Sanne woont aan een gracht in Amsterdam en ze gaat naar de eerste klas van een gymnasium een uur reizen buiten Amsterdam. Voor het gymnasium om de hoek ('tien minuten lopen hiervandaan,' zegt vader Jules Peters) was ze uitgeloot, en de andere Amsterdamse gymnasia zaten vol. Ga maar naar het Cartesius, had de gemeente gezegd. Maar dat is, aldus vader Jules, 'een voor tachtig procent zwarte school. Ik vind mijn dochter nog te jong voor het zendingendom.'

'Deschool is best leuk,' zegt Sanne, terwijl ze nog een sushi in haar mond stopt, 'maar de kinderen zijn sloom. Niemand had nog ooit legergymnast gezien, terwijl half Amsterdam erin loopt. En als je vraagt: wat zijn je hobby's, zeggen ze: lezen. Ze hebben geen sport, ja, hooguit paardrijden, maar verder niets. Zo saai.'

Sanne tennist (op woensdag), hockeyt (op maandag, vrijdag en zaterdag), speelt piano (op dinsdag), zingt, is demodanser streetdance (oefenen op donderdag), heeft jarenlang geturnd en ook nog geschaakt. Hoe meer je doet als kind, hoe meer je aankunt als volwassene, is de filosofie van moeder Lenie. 'Alles beter dan onzeker sigaretjes liggen roken op de bank, toch,' zegt vader Jules schertsend.

Sanne Peters (oudste van vier) is een dochter van hoog opgeleide ouders. Ze heeft het altijd druk, net als vader Jules (gynaecoloog) en moeder Lenie (psycholoog).

Milan Petit (9, oudste van drie) is ook zo'n modern kind. Ook al hadden zijn ouders (adviseurs in de

'goededoelenbranche') zich het na hun wereldreis met gezin en zonder klok anders voorgesteld, net als zijn ouders kan Milan zijn week al bijna niet meer plannen zonder agenda. Zijn moeder heeft gelukke een *spreadsheet* gemaakt met daarop alle activiteiten van alle kinderen. Milan, staat daarop, speelt saxofoon op maandag, schermt op dinsdag, voetbalt op woensdag en zaterdag en schildert op vrijdag.

Titus Kleerkoper (9, de middelste van drie) zit op tennis, voetbal, judo en muziek. Hij is erg goed in tekenen ('opschool mag hij de kleurplaten maken'), maar met taal wil het niet zo vlot. Dus krijgt hij extra bijlessen. 'Daar is op school speciaal een remedial teacher voor,' zegt moeder Floor Kleerkoper.

Hoe verschillend kinderen als Sanne, Milan en Titus ook zijn, stuk voor stuk zijn zij, en al hun broertjes, zusjes en klasgenoten zeer gewenst. Hun ouders (hoog opgeleid, wit en veel verdienend) hebben het weliswaar heel druk – met werken, sporten en het onderhouden van een verantwoord sociaal-cultureel leven – ze doen allemaal erg hun best hun kinderen voor te bereiden op de *ratrace* van het leven. Daarin laten zij zich bijstaan door psychologen, opvoedkundigen en testbureaus die hun kinderen op de millimeter nauwkeurig kunnen scannen op hun vaardigheden, talenten en onvolkomenheden. Achterbankkinderen worden ze ook wel genoemd, een term van sociaal geograaf Lia Karsten voor kinderen die na school van hot naar haar worden gereden door moeder, vader, oppas of au pair.

Ze moeten veel, de moderne kinderen, opschoolen na school en vaak ook nog in het weekend. Daar staat tegenover dat ze alle steun en begeleiding krijgen die hun ouders wenselijk vinden, zoveel mo-

gelijk van bedreigende situaties (als blaffende trainers of haaibaaijerige kinderen) worden weggehouden en op de beste scholen zitten (en als die scholen toch niet zo goed blijken te zijn, zorgen de ouders er hoogstpersoonlijk voor dat dat verandert: ze nemen plaats in het schoolbestuur of stellen zich verkiesbaar voor de medezeggenschapsraad).

Ook verder komen moderne kinderen niets te kort, ze hebben alles wat ze zich maar kunnen wensen, zwemmen in weelde, althans, de meesten van hen. En hun ouders nemen hen minimaal twee keer per jaar mee op vakantie – doorgaans in de voorjaarsvakantie op wintersport en 's zomers ver weg. 'Vroeger ging je pas skiën als de kinderen wat ouder waren,' zegt Jan Petit, vader van Milan (9), Isabelle (8) en Ruben (5). 'Nu is het: wij vinden skiën leuk, dus gaan de kinderen mee, ook Ruben.'

Pedagogen en medewerkers van schoolbegeleidingsdiensten maken zich weleens zorgen om kinderen als Sanne, Milan, Titus en hun klasgenoten. Hun leven, vrezen zij, is te druk, aan spelen komen ze nauwelijks meer toe. Ze worden weliswaar voorbereid op de wedloop van het leven, maar dreigen ze niet voortijds afgebrand, uitgeput of overspannen te raken?

En wat te denken van al dat speelgoed? Dozen vol lego, kasten vol video's en voor de ridderliefhebbers in huis het mooiste en grootste houten kasteel uit de speelgoedwinkel.

'Ooit gehoord van de ziekte influenza, de ziekte van de overvloed?' vraagt hoogleraar pedagogiek Michèle Winter. 'Die term wordt in Amerika gebruikt voor kinderen die zoveel spullen hebben dat ze er ongelukkig van worden. Ze kunnen niet meer kiezen, speelgoed zegt hen helemaal niets meer, ze spe-

len er ook niet mee. Ze krijgen alleen nog maar een kick van het telkens iets nieuws krijgen.' Elly Leijenaar van de schoolbegeleidingsdienst in Amsterdam (ABC) vertelt over een moeder die de wanhoop nabij was, alles had haar dochter al, maar ze speelde helemaal nergens mee; alleen maar met een doosje en wat papier.

Jules Peters, vader van Sanne (12), Bram (11), Tim (9) en Marijke (7): 'Als mijn kinderen iets moois zien, dan is dat er op een dag ineens. Ze hoeven niet te wachten op Sinterklaas of hun verjaardag. Zakgeld krijgen ze niet. Wat moeten ze daarmee? Sparen voor iets moois? Dat is toch zielig.'

'Gijs,' zegt Frans de Rooy (50, stedenbouwkundige), vader van Gijs (9) en Aagje (11), 'wil al jaren een tv op zijn kamer. Al zijn vriendjes hebben er een. Wij kunnen er natuurlijk makkelijk een betalen, maar moet dat dan ook?'

Marina van Notten (42) en Jan Petit (44), ouders van Milan (9), Isabelle (8) en Ruben (5) vinden het maar lastig, al die welvaart. 'Ze worden zo verwend,' zegt Jan Petit. 'Ze hebben alles al.' 'Je moet bewust schaarse creëren,' zegt Marina van Notten. 'Zeggen: het geld is op.' Gewoon nee zeggen, zonder reden, past niet in deze tijd. Als een kind iets wil, gaan ouders vaak ook

Frans de Rooy en Pauline van Notten (11) hebben een tv op zijn kamer. Al zijn vriendjes hebben er een. Wij kunnen er natuurlijk makkelijk een betalen, maar moet dat dan ook?'

eerst, weet Ineke Eschbach van de schoolbegeleidingsdienst in Haarlem, 'ein over de pro's en contra's. Dat is het kind. Zijn motor blijft maar mag het, misschien mag het, Het kind blijft hopen. Beter is o nee, het mag niet, en wel hier'

rwend en overvraagd

ijdheden van het moderne opvoeden

er wil niet het beste voor zijn kinderen? Iedereen toch? Daarom gun je ze hun rate en viool, maar je wilt ook wel dat ze erin uitblinken. Testen, toetsen en oeten ervoor zorgen dat kinderen ook intellectueel alles uit de kast halen. En zo s elkaar en hun kinderen op in hun voorbereiding op de ratrace van het leven. niet? 'Hoe meer clubjes, hoe groter de kans dat een kind na een paar maanden zegt: zin meer, ik ben te moe. Overdaad schaadt.'

ien, foto's Yvonne Brandwijk

dan naar school? 'Eerst met de met de trein, dan met de bus en met de fiets,' zegt Sanne (12), als woonste zaak van de wereld is. een gracht in Amsterdam en ze klas van een gymnasium een uur terdam. Voor het gymnasium om uten lopen hiervandaan,' zegt va as ze uitgeloot, en de andere Am isia zaten vol. Ga maar naar het gemeente gezegd. Maar dat is, al en voor tachtig procent zwarte n dochter nog te jong voor het zen-

uk,' zegt Sanne, terwijl ze nog een nd stopt, 'maar de kinderen zijn ad nog ooit legergympen gezien, rdam erin loopt. En als je vraagt: i, zeggen ze: lezen. Ze hebben geen aardrijden, maar verder niets. Zo

woensdag), hockeyt (op maan erdag), speelt piano (op dinsdag), ser streetdance (oefenen op don enlang geturnd en ook nog ge je doet als kind, hoe meer je aan ne, is de filosofie van moeder Le n onzeker sigaretjes liggen roken zegt vader Jules schertsend.

ste van vier) is een dochter van ouders. Ze heeft het altijd druk, net gynaecoloog) en moeder Lenie

ste van drie) is ook zo'n modern den zijn ouders (adviseurs in de

'goededoelenbranche') zich het na hun wereldreis met-gezin-en-zonder-klok anders voorgesteld, net als zijn ouders kan Milan zijn week al bijna niet meer plannen zonder agenda. Zijn moeder heeft gelukkige een *spreadsheet* gemaakt met daarop alle activiteiten van alle kinderen. Milan, staat daarop, speelt saxofoon op maandag, schermt op dinsdag, voetbalt op woensdag en zaterdag en schildert op vrijdag.

Titus Kleerkoper (9, de middelste van drie) zit op tennis, voetbal, judo en muziek. Hij is erg goed in tekenen ('opschool mag hij de kleurplaten maken'), maar met taal wil het niet zo vlotten. Dus krijgt hij extra bijlessen. 'Daar is op school speciaal een remedial teacher voor,' zegt moeder Floor Kleerkoper.

Hoe verschillend kinderen als Sanne, Milan en Titus ook zijn, stuk voor stuk zijn zij, en al hun broertjes, zusjes en klasgenoten zeer gewenst. Hun ouders (hoog opgeleid, wit en veel verdienend) hebben het weliswaar heel druk – met werken, sporten en het onderhouden van een verantwoord sociaal-cultureel leven – ze doen allemaal erg hun best hun kinderen voor te bereiden op de *ratrace* van het leven. Daarin laten zij zich bijstaan door psychologen, opvoedkundigen en testbureaus die hun kinderen op de millimeter nauwkeurig kunnen scannen op hun vaardigheden, talenten en onvolkomenheden. Achterbankkinderen worden ze ook wel genoemd, een term van sociaal geograaf Lia Karsten voor kinderen die na school van hot naar haar worden gereden door moeder, vader, oppas of au pair.

Ze moeten veel, de moderne kinderen, op school en na school en vaak ook nog in het weekend. Daar staat tegenover dat ze alle steun en begeleiding krijgen die hun ouders wenselijk vinden, zoveel mo-

gelijk van bedreigende situaties (als blaffende trainers of haaiabaierige kinderen) worden weggehouden en op de beste scholen zitten (en als die scholen toch niet zo goed blijken te zijn, zorgen de ouders er hoogstpersoonlijk voor dat dat verandert: ze nemen plaats in het schoolbestuur of stellen zich verkiesbaar voor de medezeggenschapsraad). Ook verder komen moderne kinderen niets te kort, ze hebben alles wat ze zich maar kunnen wensen, zwemmen in weelde, althans, de meesten van hen. En hun ouders nemen hen minimaal twee keer per jaar mee op vakantie – doorgaans in de voorjaarsvakantie op wintersport en 's zomers ver weg. 'Vroeger ging je pas skiën als de kinderen wat ouder waren,' zegt Jan Petit, vader van Milan (9), Isabelle (8) en Ruben (5). 'Nu is het: wij vinden skiën leuk, dus gaan de kinderen mee, ook Ruben.'

Pedagogen en medewerkers van schoolbegeleidingsdiensten maken zich weleens zorgen om kinderen als Sanne, Milan, Titus en hun klasgenoten. Hun leven, vrezend zij, is te druk, aan spelen komen ze nauwelijks meer toe. Ze worden weliswaar voorbereid op de wedloop van het leven, maar dreigen ze niet voortijds afgebrand, uitgeput of overspannen te raken?

En wat te denken van al dat speelgoed? Dozen vol lego, kasten vol video's en voor de ridderliefhebbers in huis het mooiste en grootste houten kasteel uit de speelgoedwinkel.

'Ooit gehoord van de ziekte affluenza, de ziekte van de overvloed?' vraagt hoogleraar pedagogiek Micha de Winter. 'Die term wordt in Amerika gebruikt voor kinderen die zoveel spullen hebben dat ze er ongelukkig van worden. Ze kunnen niet meer kiezen, speelgoed zegt hen helemaal niets meer, ze spe-

len er ook niet mee. Ze krijgen alleen nog maar een kick van het telkens iets nieuws krijgen.' Elly Leijenaar van de schoolbegeleidingsdienst in Amsterdam (ABC) vertelt over een moeder die de wanhoop nabij was, alles had haar dochter al, maar ze speelde helemaal nergens mee; alleen maar met een doosje en wat papier.

Jules Peters, vader van Sanne (12), Bram (11), Tim (9) en Marijke (7): 'Als mijn kinderen iets moois zien, dan is dat er op een dag ineens. Ze hoeven niet te wachten op Sinterklaas of hun verjaardag. Zakgeld krijgen ze niet. Wat moeten ze daarmee? Sparen voor iets moois? Dat is toch zielig.'

'Gijs,' zegt Frans de Rooy (50, stedenbouwkundige), vader van Gijs (9) en Aagje (11), 'wil al jaren een tv op zijn kamer. Al zijn vriendjes hebben er een. Wij kunnen er natuurlijk makkelijk een betalen, maar moet dat dan ook?'

Marina van Notten (42) en Jan Petit (44), ouders van Milan (9), Isabelle (8) en Ruben (5) vinden het maar lastig, al die welvaart. 'Ze worden zo verwend,' zegt Jan Petit. 'Ze hebben alles al.'

'Je moet bewust schaarste creëren,' zegt Marina van Notten. 'Zeggen: het geld is op.' Gewoon nee zeggen, zonder reden, past niet in deze tijd. Als een kind iets wil, gaan ouders vaak ook

Frans de Rooy en Pauline Bunt met hun kinderen Gijs (9) en Aagje (11): 'Alle vriendjes van Gijs hebben een tv op hun kamer. Wij kunnen dat makkelijk betalen, maar moet dat dan ook?'

eerst, weet Ineke Eschbach van de schoolbegeleidingsdienst in Haarlem, 'eindeloos discussiëren over de pro's en contra's. Dat is zo vermoeiend voor het kind. Zijn motor blijft maar draaien: misschien mag het, misschien mag het, misschien mag het. Het kind blijft hopen. Beter is om meteen te zeggen: nee, het mag niet, en wel hier en hier en hierom.

Ouders moeten meer het heft in handen nemen. Maar ze zijn te bang om hun supergewenste kind te kwetsen.'

Schoolbegeleidingsdiensten steken weleens de draak met de moderne, hoog opgeleide, overbezette ouders. Dan vertellen ze anekdotes, bijvoorbeeld over dat meisje dat de zin: 'Ik hou van...' afmaakt met 'coquilles Saint Jacques'. Of over de kinderen die geen feestjes hebben maar 'fuijjes' en hun verjaardag vieren in World Disneyland Parijs. Of over die jongens en meisjes van zes, zeven jaar oud die met hun mobieltje hun moeder bellen als ze liever met een vriendin mee naar huis willen dan naar de naschoolse opvang, maar ook als in de klas ineens de meester zo onaardig tegen ze doet. (Dat doen kinderen dus echt: hun moeder bellen als de meester boos is. Maar ook andersom: Pauline Bunt, de moeder van Gijs en Aagje, vertelt dat toen zij als ouder meeging op schoolkamp, een kind elke drie uur gebeld werd door zijn moeder: gaat het nog goed met je.)

Het loopt, zeggen de medewerkers van de schoolbegeleidingsdiensten, wat dat betreft wel een beetje uit de klauwen. Natuurlijk, geven ze grif toe, is hun

'Het is natuurlijk een jachtig bestaan voor kinderen, maar de meeste blijven er gezond bij' Psycholoog Dolph Kohnstamm

beeld vertekend. Bij de schoolbegeleidingsdiensten komen alleen de kinderen 'met wie wat is', maar toch: dat aantal groeit. Met name de kinderen met de aantekening: is erg onzeker, is faalangstig. De ouders hebben het te druk, hun aandacht is te versnipperd – op de vrije middag met de kinderen moeten altijd ook nog wat zakelijke telefoontjes worden gepleegd – het leven van de kinderen is té georganiseerd.

Tot zo'n drie jaar geleden hadden Jan Petit en Marina van Notten beiden een drukke baan als directeur en manager. 's Ochtends stond al vroeg de oppas voor de deur; tegen de avond, als Jan of Marina thuiskwam, vertrok die weer. Jaren ging dat goed. ('Kinderen passen zich wel aan,' zegt Marina, 'Alleen: als ouder verlies je het contact, weet je niet meer hoe je het beste kunt reageren in sommige situaties.') Maar toen Milan in groep 3 kwam, ging het mis.

Wékenlang was er niets met hem te beginnen. Hij was altijd dwars en altijd aan het huilen. En dan vooral op zaterdag, als zijn ouders thuis waren. Van een blij en geïnteresseerd kind veranderde Milan in een lastig, mokkend mannetje. Waarschijnlijk omdat hij zich op school verveelde, weten zijn ouders nu; deze maand wordt bepaald in welke mate Milan begaafd is.

Voor zijn ouders was het in ieder geval een van de redenen om pas op de plaats te maken. Vader Jan Pe-

tit zegde zijn drukke directeursbaan op, moeder Marina nam ouderschapsverlof en het hele gezin ging zeven maanden op wereldreis. Marina: 'We wilden een leven zonder agenda's, zonder klok, we namen zelfs geen telefoon mee. De kinderen vonden het heerlijk. Vooral om zoveel samen te zijn.' Nu houden Petit en Van Notten kantoor aan huizen proberen ze ervoor te zorgen dat, zoals Petit het formuleert 'er veel vrije delen van dagen in de week zijn, waarop de kinderen gewoon kunnen spelen. Dat moeten we inderdaad wel plannen, ja.'

Het is iets van alle tijden: de clubjes na school. Vooral in de wat meer welgestelde kringen was het gebruikelijk om buiten school om op zijn minst een sport te beoefenen (tennis in de zomer en hockey in de winter) en daarnaast ook nog een muziekinstrument te leren bespelen. Voor kinderen van de ze tijd is dat niet genoeg, die zitten behalve op muziek en voetbal of hockey ook nog op schaken, judo, karate of schermen, boetsers of schilderen, toneel of circus, streetdance of ballet. 'Het is,' zegt ontwikkelingspsycholoog Dolph Kohnstamm, 'net als met die schijf van vijf met eten vroeger. Een modern kind doet aan sport, muziek en nog iets cultureels

creatiefs: toneel of schilderen. Drie activiteiten per week vinden mijn vrouw Rita en ik meer dan voldoende, twee is beter, maar de meeste kinderen doen veel meer. Moderne kinderen moeten vermaakt worden, tegelijkertijd wordt het steeds moeilijker om ze te vermaken.'

Ineke Eschbach (schoolbegeleidingsdienst Haarlem): 'Dit soort kinderen zijn ook heel vaak in een groep: op school, op de naschoolse opvang, op de club. Ze moeten dus altijd sociaal zijn, alert zijn op hun omgeving. Dat is vermoeiend, hoor. En als ze dan een keer alleen zijn, weten ze niet wat ze moeten doen, ze hebben niet geleerd hoe ze zichzelf moeten bezighouden.'

Wat is dat toch? Waarom moet het moderne kind zoveel? En waarom zo jong al?

'Als ze jong zijn leren ze alles veel makkelijker en sneller,' zegt Lenie Zwenker aan de meterslange tafel in de grote keuken in het souterrain van hun pand aan een Amsterdamse gracht. Het loopt tegen tien, na het eten zijn alle kinderen meteen naar bed gegaan – ook Sanne, de oudste. Vader Jules komt met koffie. 'Deed jij dat vroeger weleens?' vraagt hij, terwijl hij de kopjes neerzet, 'aan je ouders vragen of je naar bed mag, zoals Sanne net aan tafel? Bekaf was ze.'

En, terwijl hij gaat zitten: 'Mijn ouders hebben mij nooit en te nimmer ergens mee naartoe genomen. Ze deden niks met mij, toen ik jong was. Ik dacht: dat ga ik beter regelen.'

'Ik verwacht van mijn kinderen dat ze hun talenten aanboren en die ook ontplooiën,' zegt Floor Kleerkoper in de kantine van voetbalclub Buitenveldert. Het is kwart over zes woensdagmiddag. Die middag hebben Titus (9) en Sam (7) om één uur tennisles gehad (meer kinderen kennelijk: in een hoek van de kantine liggen allemaal tassen met tennisrackets), om drie uur heeft Sam een zwemles ingehaald ('Bijna iedereen in zijn klas kan al zwemmen') en nu heeft hij even 'vrij spelen' op de voetbalvelden, terwijl Titus aan het trainen is. Oudste zus Lotte (13) heeft straks een wedstrijd.

'Ik bied mijn kinderen veel activiteiten aan,' zegt Floor Kleerkoper, 'om ze de kans te geven te ontdekken waar ze goed in zijn.'

'Onze kinderen doen zoveel na school,' zegt Jan Petit, 'omdat ze op school nauwelijks aan creatieve en sportieve vorming doen, daar heeft de school geen geld voor. Dan kun je zeggen: stuur je kinderen naar een particuliere school, maar dat willen we niet. We willen dat onze kinderen omgaan met mensen uit alle geledingen van de samenleving.'

Gijs de Rooy (9) drumt, zijn zus Aagje (11) bespeelt het keyboard en samen zitten ze op boetsers. Meer niet. Als het aan hun ouders had gelegen, deden ze ook aan sport. Maar Aagje en Gijs willen niet. Dat boetseren had voor hun ook niet hoeven. Maar ja, het moest, moeder Pauline wilde het zo graag. 'Eindelijk hebben ze toegestemd,' zegt Pauline Bunt (46, jurist) in de ruime zitkamer van hun huis in Nieuw Sloten. Toen Aagje vijf jaar oud was, ging Pauline met haar naar het buurthuis 'clubjes kijken', dansen, knutselen dat soort dingen. Maar Aagje zei: 'Als je maar niet denkt dat ik daar bij ga, hoor.'

Vader Frans de Rooy: 'We zijn met haar naar *De notenkraaker* geweest toen ze een jaar of zes was. Prachtig vond ze het, ze was helemaal verrukt. Maar ze zei ook meteen: "Als jullie maar niet denken dat ik nu op ballet ga."'

Pauline: 'Telkens als ik iets voorstel, zegt ze: "Nee, dat hoeft ik niet, ik wil vrij zijn." Pauline en Frans vinden dat ergens wel jammer. 'Ik zou het leuk vinden als onze kinderen ook buiten school om met kinderen omgaan. Liefst met kinderen die ze nog niet kennen,' zegt Pauline. 'Dat is ook goed voor hun creativiteit, op school doen ze daar niet veel aan. Maar goed, daar staat tegenover dat onze kinderen heel goed alleen kunnen spelen – ze verzinnen de meest fantastische spelletjes – en ze kunnen zelfs een tijdje gewoon voor zich uit zitten staren.'

Ouders hebben het beste met hun kinderen voor. Ervan overtuigd: met alleen een schooldiploma komen ze er niet. Tegelijkertijd zijn ze als de dood dat hun kind het in het hier en nu moeilijk heeft. Als iedereen op judo zit, moet hun kind dus ook op judo. Ouders jagen elkaar en hun kinderen op. 'Ze gaan mee met een mode, laten zich leiden door de schoolcultuur,' zegt Dolph Kohnstamm. 'Als ze dat niet doen, komt de ontwikkeling van hun kind ach-

ter op dat van de andere kinderen en dat wil natuurlijk niemand.

Maar ach,' zegt Kohnstamm vergoelijkend, terwijl hij naar zijn kleinkinderen in de achtertuin kijkt (donderdagmiddag is oppasdag voor opa en oma Kohnstamm), 'het is natuurlijk een jachtig bestaan voor kinderen, ze hebben nauwelijks vrije tijd om te spelen, maar kinderen zijn flexibele beesten, ze weten niet beter. Ze passen zich aan. En: de meeste blijven er gezond bij.'

Toch, zegt hoogleraar pedagogiek Micha de Winter, is het voor kinderen heel belangrijk dat ze ook in 'de vrije ruimte' leren spelen. Op het plein, op

straat, in de speeltuin, met bekende en met minder bekende kinderen. De Winter: 'De vrije ruimte is de leerstoel van het leven. Kinderen moeten kunnen experimenteren, zonder voortdurend onder toezicht van volwassenen te staan. Sociale regels leren ze door, bijvoorbeeld, de buurt te verkennen.'

'Sam, onze jongste, is sociaal niet zo handig,' zegt Floor Kleerkoper, terwijl ze de tafel afruimt. De kinderen zijn naar bed, vader Richard is inmiddels ook aangeschoven. Floor: 'Als Sam nou elke dag met een groepje kinderen buiten speelde, kon hij zijn sociale vaardigheden een beetje trainen. Op het schoolplein is het daarvoor te druk. Maar er speelt nie-

Jan Petit en Marina van Notten kinderen Milan (9), Isabelle (7) en Sam (7). 'Ze worden zo verwend. Ze moeten bewust schaarse creatieve activiteiten financieren. Ze moeten bewust schaarse creatieve activiteiten financieren. Ze moeten bewust schaarse creatieve activiteiten financieren.'

mand buiten, ook al kan dat breed genoeg. De kinderen in de club, of ze mogen niet naar buiten. Natuurlijk, geeft De Winter veel op van al die buitenschoolen er ook hoe ze met andere kinderen omgaan. Maar dan moeten ze wel lang

blijven. En dat is, aldus De Winter, ook een probleem van deze tijd: als een kind het ergens niet naar zijn zin heeft, omdat, bijvoorbeeld, het te lang duurt voordat hij iets kan, of omdat de trainer te hard schreeuwt, dan mag hij van zijn ouders er na een maand of twee, drie alweer af. Want ouders willen niet dat hun kind ongelukkig is.

De Winter: 'Veel kinderen zappen van activiteit naar activiteit. En dat is dus funest. Ze krijgen nooit iets echt goed onder de knie, en, erg lastig voor de toekomst: ze leren niet door te zetten. Hoe meer clubjes per week, hoe groter de kans dat het kind na een paar maanden zegt: ik heb geen zin meer, ik ben te moe. Overdaad schaadt.'

Intussen wordt wel van moderne kinderen verwacht dat ze presteren, op het veld, op de mat, in het orkest. En bovenal: op school. 'Zelfs als hun kind pas in de kleuterklas zit, willen ouders weten: kan mijn kind naar het gymnasium,' zegt Maria Berkhout van de schoolbegeleidingsdienst in Amsterdam, het ABC.

Steeds meer ouders, zegt ze, laten tegenwoordig hun kind testen, bij hen, of bij een particulier testbureau. Ze willen weten of hun kind wel op de goede

'Veel kinderen zappen van activiteit naar activiteit. Ze leren niet dóór te zetten' Pedagoog Micha de Winter

school zit, of de school wel voldoende biedt, of hun kind niet 'onderpresteert' (Slechts een heel enkele keer vraagt een ouder zich af: is het niveau van deze school misschien iets te hoog voor mijn kind.). Ook, zegt Berkhout, nemen steeds meer ouders een voorschot op de Cito-toets. 'Mijn kind is zo faalangstig,' zeggen ze dan, 'we zijn bang dat hij op de Cito-toets slecht scoort. Kunnen jullie hem vast testen.' Berkhout: 'Ze hopen bij ons een rapport te kunnen kopen, waarmee hun kind naar de gewenste middelbare school kan, of naar een andere, in de ogen van de ouders, betere lagere school.'

De druk op kinderen neemt hierdoor enorm toe, zegt de schoolbegeleidingsdienst, vooral op kinderen bij wie het toch al niet vanzelf gaat. Die kinderen worden overvraagd.

Berkhout: 'De druk van ouders is vaak impliciet. Ze zeggen: het is niet erg dat je achter bent met lezen. Intussen moet er wel elke dag samen gelezen worden.' Een kwart van de Nederlandse kinderen lijdt aan chronische pijnklachten, stelde arts-onderzoeker C. Perquin onlangs vast. Mogelijke oorzaken: overbelasting, spanning, te weinig slaap, denken ouders en kinderen zelf. Met ongeveer tien procent (precieze aantallen zijn niet bekend) van de Nederlandse kinderen (uit alle lagen van de bevolking) gaat het echt niet goed. Ze zijn depressief, angstig, gewelddadig of agressief. Hoogleraar pedagogiek Wim Meeus vindt dat veel, tien procent. 'Zeker als je be-

denkt dat ouders tegenwoordig bewust voor een kind kiezen.'

Maar, zegt Meeus, dat de kinderen steeds meer onder spanning staan, komt niet alleen door de ouders. Ook het huidige onderwijssysteem tref blaam. Allereerst is er natuurlijk de Cito-toets waar iedereen tegenwoordig zoveel belang aan hecht. Daarnaast, zegt Meeus, nemen scholen voortdurend testjes af. Kinderen worden heel vaak 'gediagnosticeerd': hoe staan ze ervoor, wat gaat goed, wat gaat minder.

Op zichzelf is dat niet slecht, maar als een kind net even wat langzamer is dan de andere kinderen in de klas, is het: dit kind is 'spellingzwak', waardoor komt dat, dyslectisch misschien? Of er staat op het rapport (Meeus: 'Alles krijgt tegenwoordig een label'): sociale redzaamheid: zwak. Fijne motoriek: goed. Grove motoriek: onderontwikkeld. Ouders worden daar vanzelf onzeker van. Ze denken: o jee, dat gaat niet goed met mijn kind, moeten we hem niet gaan begeleiden.

'Er is,' zegt Meeus, 'te weinig tolerantie voor de ontwikkeling van het kind in zijn eigen tempo.' 'En de lat wordt steeds hoger gelegd,' zegt Micha de Winter. 'Kinderen moeten veel meer kennen en kun-

nen dan vroeger, tegelijkertijd worden creatieve en praktische vaardigheden zwaar ondergewaardeerd. Steeds meer kinderen voldoen niet meer aan de norm, waardoor ook allerlei nieuwe soorten handicaps ontstaan. Kinderen worden bijvoorbeeld dyslectisch genoemd, terwijl ze dat helemaal niet zijn: ze komen alleen niet zo goed mee.

'Faalangst' is ook zo'n label. Er zouden zoveel faalangstige kinderen zijn. Dus worden er hele faalangstprogramma's opgezet. Niet de te hoge eisen, maar de kinderen zijn het probleem. Het is toch haast te dol voor woorden. Waar dit allemaal toe leidt? Onder meer tot studenten die ongelukkig zijn omdat de universiteit te hoog gegrepen is. Ik zie ze dagelijks om mij heen. Hun echte talenten krijgen geen kans, want minder dan hbo of universiteit was niet gewenst.'

Van Milan Petit wordt deze maand bepaald in welke mate hij begaafd is. Aagje de Rooy gaat de komende maanden thuis veel oefenen op de Cito-vragen van groep 8. Samen met haar moeder Pauline Bunt, die bang is dat Aagje de Cito-toets 'onder haar kunnen' gaat doen. 'De Cito-toets is in Amsterdam zo bepalend voor je verdere schoolcarrière,' zegt Pauline. 'En Aagje is wat dromerig, ze komt wat langzaam op gang. Toch hoop ik echt dat ze naar de havo kan. Op het vmbo zal ze het, denk ik, moeilijk krijgen. Aagje is geen haabaai.' Tim Peters wordt binnenkort voor de tweede keer

getest op dyslexie. Volgens de juf en de schoolbegeleidingsdienst is er niets aan de hand. Moeder Lenie wil graag een *second opinion* van het Iwal, een instituut voor dyslexie. Ondanks alle hulp en ondersteuning die zij en de *remedial teacher* van school bieden, gaat Tim, vindt moeder Lenie, maar erg langzaam vooruit met lezen.

'En dan,' vraagt vader Jules zijn vrouw, 'als Tim nu niet dyslectisch blijkt te zijn, wat doen we dan? Nemen we dan genoegen met het feit dat hij goed is in hockey? Als hij op de mavo zit, kun je hem nog altijd bijles in Latijn en Grieks geven, toch?'

'Ach, Jules,' zegt Lenie, terwijl ze nog een glas wijn inschenkt. 'Het is waar, ik maak me eerder zorgen dan jij. Het belangrijkste is dat Tim naar een middelbare school kan waar het prettig is, waar hij niet verpletterd wordt.'

Ook Titus Kleerkoper is (op initiatief van de school) getest door de schoolbegeleidingsdienst omdat ook hij, vergeleken met zijn klasgenoten, zo achter bleef met taal. Wat daarvan precies de oorzaak was, werd niet duidelijk. Hij moest maar in therapie. 'Ik vond dat wel erg zwaar,' zegt moeder Floor. 'Ik ben toen zelf met een psychotherapeut over hem gaan praten. En dat was prettig. We hebben nu meer handvatten om hem te begeleiden. De ontwikkeling van Titus, dacht de therapeut, verliep in een wat ander tempo dan bij andere kinderen. En omdat hij het middelste kind is en tegelijkertijd oudste jongen, had hij, dacht de therapeut, meer expliciete aandacht nodig van de vader.'

Dat Titus, Tim en al die andere zondagskinderen met hun harde doordeweekse leven het makkelijk hebben, niemand van het leger pedagogen en therapeuten dat een leuke boterham aan hen verdient, zal dat durven beweren. Maar hoe moeilijk hebben ze het dan wel? En: is dit de manier om kinderen voor te bereiden op de wedloop van het leven? Misschien wel degelijk. Maar niemand weet het. De levensloop van achterbankkinderen heeft nog niemand gevolgd.

Dokter Spock – de opvoedgoeroe uit de sobere jaren vijftig – zou waarschijnlijk aan één woord genoeg hebben. Hij zou volstaan met het woordje 'te'. Dit zijn de kinderen van het te veel, te vaak, te weinig en te veilig. Ze moeten alles, tegelijkertijd hoeven ze niks; ze worden in de watten gelegd ('gepamperd' zeggen de deskundigen) en tegelijkertijd 'geforceerd' tot wat goed is voor later. Ze krijgen alle aandacht als hun ouders thuis zijn, maar tegelijkertijd is er de oppas voor dit en de au pair voor dat. Kinderen als Titus en Tim moeten wel in de war raken van al die liefdevolle tegengestelde signalen van hun ouders, zou je denken. Waar ze misschien nog wel het meest behoefte aan hebben (en later wellicht ook het meeste baat bij zullen hebben), is aan wat Dolph Kohnstamm noemt 'een beetje liefdevolle verwaarlozing'.

De namen van de familie Peters en Kleerkoper zijn gefingeerd.

Opvoeden volgens

Daphne Deckers (33), (scenario)schrijfster
kinderen: Emma (4) en Alec (2)

Ik ben opgegroeid in de tijd van de Cosby-show en ik dacht altijd: ik word later Bill Cosby. Ik ga met mijn kinderen straks gewoon een goed gesprek aan, ik los alles op met een pedagogische kwinkslag. Ik wilde het helemaal anders aanpakken dan mijn ouders. Zij, en dan vooral mijn moeder, waren nogal recht in de leer.

Ik ben behoorlijk streng opgevoed, althans zo heb ik dat zelf ervaren. Op zaterdag werd er één fles cola gekocht en als die op ging, was dat gewoon jammer, er werd de rest van de week niet bijgehaald. Als ik moeder zou worden, zou ik het helemaal anders aanpakken.

En nu ben ik precies mijn moeder. Ik merk dat die strenge aanpak eigenlijk uitstekend werkt. De pedagogische kwinkslag is bij mij inmiddels vertaald naar de pedagogische vuistslag – op tafel, welteverstaan.

Ik heb ontdekt dat kleine kinderen helemaal niet gevoelig zijn voor een goed gesprek. Dat waren die van Cosby natuurlijk ook niet, dat was allemaal gescript, maar dat had ik niet door als kind. Ik schrijf nu zelf voor de comedyserie *Oppassen* ook de geweldigste moeder-kinddialogen die in het echt absoluut niet bestaan.

Ik wilde mijn kinderen opvoeden met veel begrip, maar dat ging er snel vanaf. Opvoeden is werkelijk de hogeschool van het geduld. Mijn kinderen kunnen me echt wanhopig maken. Ze hebben bijvoorbeeld geen idee van tijd. Als volwassene leef je met de agenda en de klok in de hand. Die kun je als moeder allebei wel de deur uitgooien, want dat interesseert kinderen niet. Als mijn kinderen de deur uit moeten 's morgens mijn dochter wil een bepaald jurkje niet aan, dan kan ik op mijn kop gaan staan, maar het gebeurt gewoon niet.

In mijn nieuwe boek *De geboorte van een gezin* heb ik dan ook geschreven dat je, voordat je het weet, de opvoedmethode BOC voortdurend hanteert. Bedreigen, Omkopen en Chanteren. Opeens betrap je jezelf op rare zinnigjes: als je nu je boterham niet opeet, mag je straks niet naar oma. Ik zie mijn kind op zo'n moment ook denken: what the hell heeft dat met elkaar te maken? Daar heeft ze natuurlijk geen idee van.

Voor mijn eigen boek heb ik tweeëntwintig opvoedkundige werken gelezen. Je komt de meest uiteenlopende theorieën tegen. Ik denk zelf dat de autoritaire opvoedstijl toch het beste werkt, maar ik probeer ook weleens wat anders uit. Zo las ik een boek over "het zachte nee". Het gaat uit van het idee dat kinderen reageren op jouw opgewondenheid, dus dat je moet proberen rustig te blijven en tegelijkertijd nee moet blijven zeggen.

Ach, ik heb het gedaan, maar de ene keer zijn ze er veel gevoeliger voor dan de andere. En als een kind zich krijsend op de grond laat vallen, is het heel moeilijk zacht nee te blijven zeggen. Hoe vaak ik mijn kind niet door het gangpad in de supermarkt heb getrokken...

Voordat ik kinderen had, kon ik me niet voorstellen dat ik halverwege de Albert Heijn helemaal teruggaan zou met mijn karretje, het muntje eruit zou halen en een nieuw karretje zou pakken, alleen maar omdat mijn dochter zes gangpaden lang aan het huilen was van: ik had dat muntje erin willen doen! Nou, het gebeurt, kan ik je vertellen.

Ik heb duidelijk gemerkt dat kinderen echt met hun eigen unieke bedrading worden geboren, dus het is best lastig om ze echt iets mee te geven voor later. Natuurlijk breng ik ze enig normbesef bij. "Dankjewel" en "alsjeblieft" zeggen, is bij ons thuis heel normaal. Maar je kunt verder eigenlijk heel weinig beïnvloeden hoe je kind uiteindelijk wordt. Je kunt je kinderen een positieve levenshouding proberen mee te geven, maar je hebt geen idee of dat ook echt bij hen aankomt.

Wat talenten betreft: mijn kinderen kunnen met tennis allebei de bal goed raken, dat zat er al heel vroeg in. Eerlijk gezegd stimuleren Richard (Krajiček, toptennisser – RS) en ik dat absoluut niet. Ik heb aan Richard gezien wat een lijdensweg het is als je al heel jong iedere keer weer die baan op moet. Richard hoort nu bij de wereldtop, maar de kans dat onze kinderen zo iets bereiken, is heel klein, terwijl het zo veel pijn en moeite kost om het te proberen. Dat willen we niet voor ze. Bovendien: ik ben al zo zenuwachtig als Richard een wedstrijd heeft, kun je nagaan hoe ik ben als mijn kinderen daar straks zouden staan.' Roos Schlikker

BERT NIENHUIS

Moeilijk: 'Het voortdurend schakelen. Net als je weet hoe een eenjarige wordt ie twee, is alles. Eigenlijk moet je iedere andere moeder z'

Leuk: 'Je ziet de humor worden, ik kan echt orollen van het lachen'